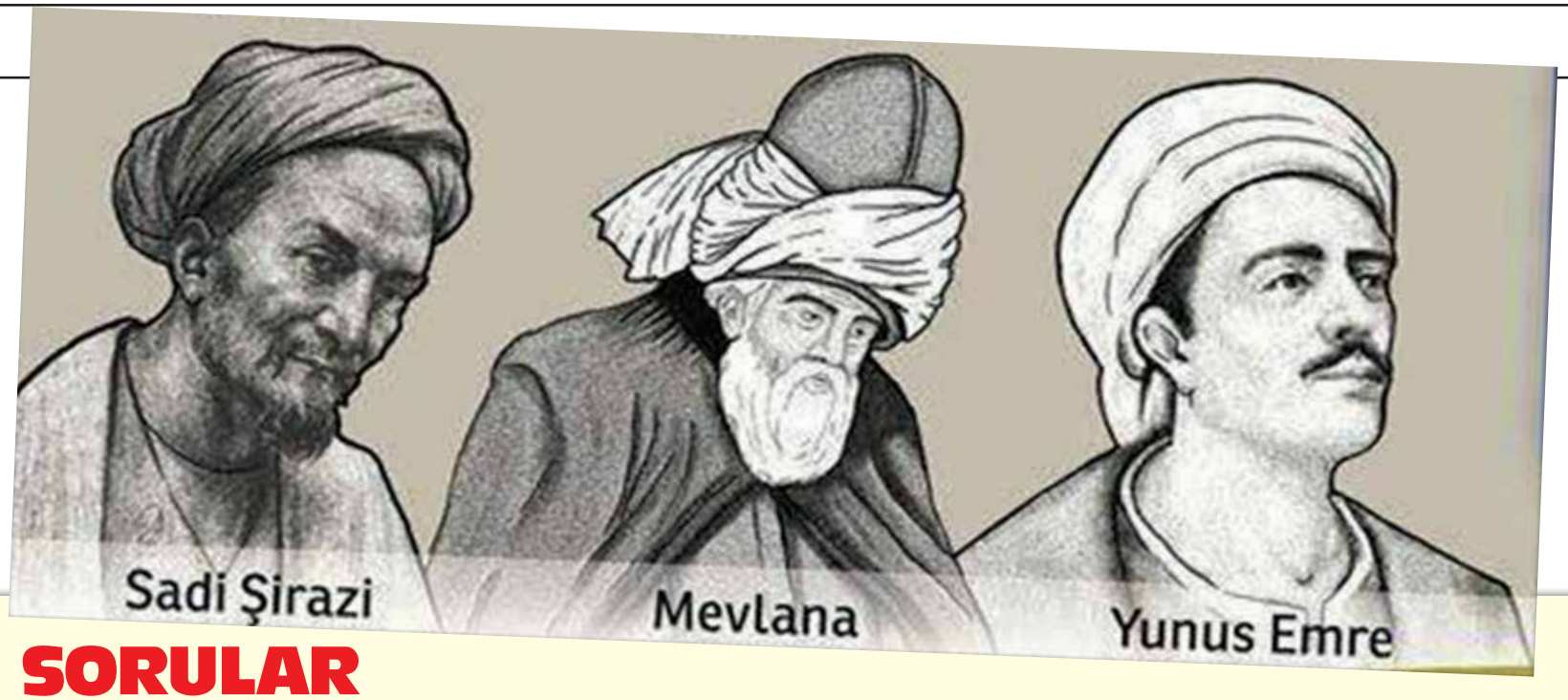
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU HALK EDEBİYATI

HALK EDEBİYATI

İslami Dönem Türk Edebiyatı, halk edebiyatı ve divan edebiyatı olmak üzere iki kolda gelişmiştir. Halk edebiyatını, daha çok halk arasından yetişmiş sanatçıların verdikleri sözlü ürünler oluşturmaktadır. Halk edebiyatı kendi içinde dinî-tasavvufi, âşık ve anonim halk edebiyatı olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Dil, halkın kullandığı sade Türkçedir. Genellikle yarım kafiye ve redif kullanılmıştır. Nazım birimi dörtlüktür. Ölçü olarak hece ölçüsü kullanılmıştır. Hecenin yedili, sekizli ve on birli kalıpları kullanılır. Şiirlerde başlık kullanılmamaktadır. Şiirler saz eşliğinde doğaçlama olarak söylenir. Şiirler işledikleri konuya göre güzelleme, koçaklama, ağıt ve taşlama, ilahi gibi adlar almışlardır. Koşma, türkü, mâni, destan, semai gibi değişik nazım şekilleri kullanılmıştır.

DİNÎ- TASAVVUFİ HALK EDEBİYATI

Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra, 12. yüzyılda, temeli Hoca Ahmed Yesevî tarafından atılmıştır. Dinî-tasavvufi halk edebiyatı tekkeler çevresinde gelişmiş olup bu anlayışla verilen eserlerde öğreticilik esastır. Bu nedenle verilen ürünlerde estetik zevk arka planda kalmış, öğreticilik ön plana çıkmıştır. Şairler genellikle bir tarikat mensubu oldukları için eserlerinde bağlı bulundukları tarikatın görüşlerini dile getirmişlerdir. Öğretmek amacıyla yazdıkları bu eserlerde sade, halkın anlayacağı bir dil kullanmışlardır. Bazı mutasavvıf şairler şiirlerinde mecazlı, sembolik söyleyişlere de yer vermişlerdir. Şiirlerde hece ölçüsü ve aruz ölçüsü kullanılmıştır. Nazım birimi dörtlük ve beyittir. Dinî-tasavvufi halk şiirinin belli başlı nazım türleri ise "ilahi, şathiye, nefes, nutuk, devriye"dir.

SORULAR

SORU 1

Aşağıdakilerden hangisi dinî-tasavvufi halk şiirinin özelliklerinden değildir?

A) Allah sevgisi ve tasavvuf düşüncesi anlatılmıştır.
B) Nazım birimi olarak dörtlük ve beyit kullanılmıştır.
C) Şiirlerde yalnızca hece ölçüsü kullanılmıştır.
D) Estetik zevk arka planda kalmıştır.
E) Eserlerde sade, halkın anlayacağı bir dil kullanılmıştır.

Cevap: C

SORU 2

Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni

Bu dörtlüğün ahenk unsurları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Tezat sanatı vardır.
B) Kelime tekrarına yer verilmiştir.
C) 8'li hece ölçüsü kullanılmıştır.
D) Ek biçimli redif vardır.
E) Zengin kafiyelidir.

Cevap: E

SORU 3

I. Dinî-tasavvufi Türk edebiyatında sanat yapmaktan çok dikkat çekmek, haberdar etmek, yönlendirmek ön planda tutulduğu için ölçü ve kafiye konusunda diğer halk edebiyatı alanlarına nazaran daha serbest hareket edilmiş, bu nedenle ölçü ve uyaklarda türlü aksaklıklar görülmüştür.

II. Dinî-tasavvufi Türk edebiyatı nazım türlerinden ilahi, farklı tarikatlarda satranç, divani, vezn-i aher gibi isimler almıştır.

III. Dinî-tasavvufi Türk edebiyatında mecazi ve sembolik anlatıma çokça başvurulmuştur. Örneğin şarap ile ilahi aşk, saki ile şeyh, meyhane ile tekke, sevgili ile Allah kastedilebilir.

IV. Mutasavvıfların belli tasavvufi mertebelerin esrarını anlattığı, alegorilerle örülü olan şathiyeler ilk bakışta manasız gibi görünen ancak tasavvuf felsefesine hâkim bir gözle ve derinlemesine bakıldığında gerçek iletisi anlaşılan bir şiir türüdür.

V. Dinî-tasavvufi Türk edebiyatı; kullanılan vezin, nazım şekilleri, dil özellikleri ve içerikleri itibarıyla halk edebiyatı ve Destan Dönemi Türk Edebiyatı'nın kesişim noktalarından biridir.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde bilgi yanlışı vardır?

A) I ve II.
B) I ve IV.
C) II ve V.
D) III ve IV.
E) III ve V.

Cevap: C